

Curtea Domnească și Târgul Bucureștilor Evoluție și cotidian (XV-XIX)

Adrian Majuru

Orașul este o punte de legătură între culturi și civilizații. Când pe lângă funcția economică îndeplinește și una politică (reședință domnească, centru politic și administrativ ș. a.), importanța sa crește proporțional cu rolul îndeplinit în spațiul cultural pe care-l reprezintă.

Pentru Bucureștiul medieval, perimetrul Curții Domnești a însemnat atât un impuls pentru dezvoltarea târgului prin intensificarea schimburilor economice și sporul demografic ascendent în veacurile ulterioare cât și un etalon al vieții cotidiene : curtea domnească cu ceremoniile mai mult sau mai puțin oficiale.

În demersul de față vom urmări evoluția în timp a Curții Domnești – apariția, înflorirea și decadența ei, până la integrarea perimetrului în peisajul urban al orașului, în 1798.

Vechiul perimetru al Curții Domnești se afla cuprins între actualele artere Lipsani la nord, la est actualul Bulevard Ion. I. C. Brătianu, de la un punct aflat în dreptul Bărăției până la culoarul Dâmboviței care mărginea la sud Curtea Domnească. În ceea ce privește “extrema vestică ea s-a păstrat la cca. 8 metri de actualul traseu al străzii Șelari”¹. Acest perimetru a suferit fluctuații - de extindere sau reful - în decursul veacurilor al XVI-lea și al XVIII-lea.

Spre deosebire de reședința domnească de la Târgoviște, Curtea Domnească din târgul Bucureștilor nu a fost ridicată în vatra de locuire a viitoarei așezări, ci în afara ei. Aceasta se afla mai la est. Ulterior, nucleul târgului se va deplasa spre malul stâng al Dâmboviței, în preajma noii Curți Domnești².

În zona Curții Domnești, vetrele de locuire se opresc undeva în secolul al XIV-lea”³, fiind cercetată așezarea din fosta Piață de Flori, care s-a aflat la rândul ei în imediata vecinătate a bisericii “Buna Vestire”.

Dar, pentru început, să reconstituim sumar cum arăta centrul Bucureștilor pe vremea acestor sate, în veacurile XIII-XV. În sectorul central al orașului, Dâmbovița primea doi afluenți. Unul dinspre sud,

¹ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *Muzeul Curtea Veche. Palatul Voievodal*, M.I.A.M.B., București, 1973, p. 36.

² “Vatra așezării preurbane a Bucureștiului nu se confundă însă cu terenul Curții Domnești. Ea trebuie căutată în partea de est a perimetrului edificiilor voievodale.”, cf. Panait I. Panait, *București MIM*, VIII, p. 82.

³ *Ibidem*, p. 83.

numit Dâmbovicioara, iar altul dinspre nord numit Bucureștioara. Denumirile apar consemnate în Evul Mediu târziu. Dâmbovicioara primea un afluent mic, numit Gârlița, care izvora dintr-un lac adânc, numit Lacul Bălteț, iar la mijlocul cursului său, râul se împreuna cu apele lacului numit Dudescu (în urma moșiilor primite de boierii Dudești în aceste locuri). Bucureștioara nu primea afluenți, dar era mai lung și izvora cu mult în afara târgului, tot dintr-un lac, numit mai târziu Lacul Icoanei. Primea apoi apele altei bălți, aflată în zona C. A. Rosetti de azi, iar apoi, mai jos, forma un alt lac numit ulterior Lacul Șuțului sau lacul de la Carvasara, adică vama de intrare în oraș. Se vărsa în Dâmbovița, ceva mai în aval de Curtea Domnească, înspre biserica Sf. Ioan cel Nou, astăzi înconjurată de blocuri în Piața Unirii. Lunca inundabilă a Dâmboviței, deci nelocuită, era înconjurată de gorgane - adică dealuri, platouri înalte care au fost vetre de sate. Așezări satești au fost descoperite pe dealul Mihai Vodă, Dealul Spirii, Dealul Radu Vodă, Dealul Filaret, platoul Curții Domnești, cel mai apropiat de Dâmbovița și platoul aflat dincolo de Bucureștioara, spre Dudești-Cioplea și Udricani. Dealul Mitropoliei nu a fost locuit, iar gorgănelul din apropiere va fi locuit mult mai târziu - azi dispărut. Aceștia li se adaugă vatra de sat localizată în zona fostă a Sărindarului, astăzi Cercul Național Militar.

Aceste sate de mici dimensiuni, oarecum apropiate, care aveau locuri de traversare a Dâmboviței (transformate apoi în principalele poduri cum au fost cel din fața viitoarei Curți Domnești și cel de pe pe viitoarea arteră Șerban Vodă, înspre platoul Udricanilor), au organizat un târg sezonier. Nu știm cu certitudine unde a avut loc într-o primă fază acest târg de sezon pentru vânzarea produselor alimentare sau de uz casnic, probabil undeva la nord de Dâmbovița, zona respectivă fiind mai populată și mai puțin inundabilă, față de vecinătatea de sud a râului. Târgul se va localiza în cursul secolelor al XIII-lea și al XIV-lea în zona lacului Șuțului, care s-a aflat în spatele Spitalului Colțea. Era o zonă împădurită, în parte, iar în preajmă se afla și vatra unei mici așezări de olari (după descoperirile din curtea spitalului), urmată de o alta în zona bisericii Sf. Gheorge Nou.

Factorul care a determinat permanentizarea acestui târg, o dată sau de două ori pe an, a fost decizia puterii domnești de a așeza o garnizoană lângă Dâmbovița, între aceste sate și în apropierea târgului. Fortificațiile, destul de primare la început, au apărut cândva în secolul al XIV-lea pe platoul unde va apare Curtea Domnească. Cândva, între secolele XIV-XV, Cetatea Dâmboviței se va transforma într-o reședință domnească sezonieră - probabil legată de târgul care

atrăgea negustori din Balcani și din Ardeal. Astfel, cu timpul, în cadrul târgului, domnia amenajează și un punct vamal pentru impozitarea mărfurilor și taxarea veniturilor – carvasaraua de mai târziu. Locul târgului s-a numit Târgul Cucului, denumire primară, din vremea satelor, care s-a păstrat până în perioada premodernă. Acest târg, alături de certitudinea unei siguranțe personale datorate garnizoanei domnești, a determinat apariția primelor mahalale, care se dezvoltă în secolele XIV-XV în preajma Curții Domnești, la nord de Dâmbovița.

Aceste mahalale vor avea ca locuitori fie boierii domnești, care-și ridicaseră case pentru a fi aproape de Curtea Domnească, dar mai ales negustori angroșiști, meșteșugari feluriți care deserveau Curtea Domnească și alimentau Târgul Cucului cu mărfuri. Așadar, vatra orașului se constituie în urma acestui proces de aproape un secol, numele de București, dincolo de legendă, se pare că a fost dat de numele apei care traversa Târgul Cucului.

Deși locul se numea Târgul Cucului, s-a impus treptat denumirea de târgul Bucureștilor, de la numele râului Bucureștioara, care-l traversa de la nord la sud. O perioadă de timp, au existat două entități separate - cel puțin pentru secolele XIV-XV : Cetatea Dâmboviței și Târgul Bucureștilor, târgul aflându-se în afara cetății. Apoi, Cetatea Dâmboviței a devenit, în secolul al XV-lea, Curtea Domnească sezonieră, permanentă cu secolul al XVII-lea, iar Târgul Bucureștilor s-a dezvoltat dincolo de zidurile ei. Se folosea adesea trimiterea de Curtea Domnească din târgul Bucureștilor⁵ (vezi **Anexa I**).

La sud de Dâmbovița, terenul fiind domeniu domnesc, se întindea între râu și afluentul său, Dâmbovicioara, un spațiu nelocuit, numit Livedea Gospod. Era spațiul livezii domnești și al hergheliilor domnești, precum și un loc de recreere pentru membrii Curții Domnești. Dincolo de Dâmbovicioara se întindeau maidanurile ades inundate de Dâmbovicioara și Gârlița, unde autoritatea centrală i-a așezat pe calicii târgului. Un spațiu atât de populat și cu variate posibilități de întreținere atrăgea mulți cerșetori pelerini, al căror teritoriu a fost alimentat în permanență cu soldați răniți și locuitori loviți de boli incurabile, precum lepra sau alienarea.

Acest spațiu al târgului Bucureștilor s-a transformat cu secolul al XV-lea, a doua parte, și secolul al XVI-lea, în așa numitul Târg din Năuntru, spre a-l deosebi de mahalele mai noi, care-l mărgineau. Primul nucleu al orașului, care cuprindea atât Curtea Domnească cât

⁵ Ștefan Olteanu, **București MIM**, II, 1965, p. 17-30.

și Târgul Bucureștilor, a fost cuprins între actualele repere : Spitalul Colțea la nord, biserica Răzvan la nord-est, în zona străzii Sfinților, biserica Sf. Gheorghe Vechi la est, str. Patria (dispărută în urma sistematizărilor) și biserica Sf. Ioan cel Nou (azi strada Sf. Ioan cel Nou) la sud-est, Dâmbovița la sud, fostul Palat al Poștelor la vest, Calea Victoriei cu spațiile imediat învecinate la vest iar spre nord, orașul atinge în linii mari sectorul Piața Universității⁶.

Curtea Domnească se întindea la nord, până spre zona care ar corespunde în linii mari cu str. Lipscani, formând un patruleter (Calea Victoriei la vest, Lipscani la nord, bulevardul Brătianu la est și Dâmbovița la sud).

Potrivit lui Pappazoglu⁷, locul de constituire al Bucureștilor ar fi fost platoul Udricanilor (denumire care ar veni de la numele boierului Udriște Năsturel), continua cu platoul Dobroteasa, mergând spre vamă, numită Carvasara (plasată în str. Bărăției, însă autori mai noi o plasează în zona actualului Minister al Agriculturii), iar de acolo direct în Târgul Cucului și ieșea la Sfântul Sava (zona Piața Universității) până spre Sărindar (azi Cercul Militar). Desigur, de la mijlocul secolului al XIX-lea s-au făcut multe cercetări privind nucleul orașului ; el nu putea să se formeze la mare distanță de Curtea Domnească, căci platourile Udricani și Dobroteasa erau la ceva distanță de reședința domnească, pentru acea vreme. Mai mult, se aflau dincolo de Bucureștioara, care nu era ușor de traversat, târgul Bucureștilor nefiind vreodată înconjurat de ziduri precum burgurile similare din Occident sau Europa Centrală.

O trimitere mai recentă aprecia “nucleul original” al Bucureștilor, “așa-numitul Ostrov”. La nord de acesta “se afla Curtea Veche Domnească și o parte din zona comercială a Lipscanilor, iar la sud terenul pe care mai târziu și-a clădit palat Brâncoveanu ”⁸. O altă trimitere consideră că pentru veacul al XV-lea, în stânga Dâmboviței,

⁶ Nicolae Ghinea, **București MIM**, VII, 1969, p. 237-252. Nucleul orașului București, pentru veacurile XV-XVI, a fost următorul : biserica Răzvan către nord-est, biserica Colțea la nord, Poșta Centrală și biserica Sf. Dumitru la vest, râul Dâmbovița la sud, strada Patria și biserica Sf. Ioan cel Nou la sud-est și biserica Sf. Gheorghe Vechi la est. “Această arie geografică a fost repopulată devenind așezare satească, permanentă către mijlocul secolului al XV-lea.”, cf. Ștefan Olteanu, *op. cit.*, p. 26.

⁷“(…)orașul începea de la suburbia Dobroteasa, pe ulița centrală a Jigniții (erau magazinele orașului de rezervă, pentru vremi de foamete pe locul ambasadei italiene din 1891) și mergea direct în Târgul Cucului și ieșea la Sf. Sava până spre Sărindar.” Dimitrie Pappasoglu, *Istoria fondării orașului București*, 1891, București, p. 7.

⁸ Paul Petrescu, **București MIM**, VIII, 1971, p. 180.

nucleul oraşului s-a aflat între “piaţa Splaiului, a spitalului Colţea, podul Şerban Vodă având în centru Curtea Veche. Târgul “se extinde în stânga Dâmboviţei în prima parte a secolului XVI”⁹.

Existenţa unei cetăţi în târgul Bucureştilor pentru secolul al XIV-lea, anterioară Curţii Domneşti, a fost negată cu tărie în 1964¹⁰, negaţie contrazisă de rezultatele săpăturilor arheologice din anii 1968-1971. Cu această ocazie au fost descoperite fundaţiile din cărămidă şi bolovani de râu ale unei cetăţi din secolul al XIV-lea. Aceasta a fost “prima şi singura fază a construcţiilor militare de la Curtea Domnească, cu o suprafaţă de numai 160 mp şi ziduri fragile de cărămidă”¹¹.

Ridicată de către Mircea cel Bătrân (1386-1418) - sau probabil ceva mai devreme¹², sub Vladislav Vlaicu (1364-1377) - cetăţuia beneficia de “un şanţ de apărare” ce înconjura zidurile din cărămidă¹³. Potrivit ultimelor ipoteze, cetăţuia a avut o scurtă existenţă, fiind părăsită către 1417-1418, probabil pe fondul războaielor cu turcii duse de Mihai I (1418-1420) şi Dan II, în a doua domnie (1420-1421). Această situaţie va dura până la mijlocul secolului al XV-lea când, peste zidurile distruse ale cetăţii, Vlad Ţepeş va construi noua sa reşedinţă domnească.

Noua cetate a Bucureştilor din secolul al XV-lea avea “ziduri mult mai modeste decât cele de la Giurgiu sau Poienari”¹⁴. Reşedinţa domnească din târgul Bucureştilor a fost ridicată către 1456-1459 de către Vlad Ţepeş “pe un pământ domnesc încă din secolul al XIV-lea”¹⁵. Ea apare în numeroase izvoare istorice¹⁶; - succesorii domnitorului Vlad Ţepeş au emis hrisoave din “noua cetate de scaun

⁹ Panait I. Panait, *Geneza oraşului Bucureşti. Istoria oraşului Bucureşti*, vol. I, Bucureşti, 1965, p. 84.

¹⁰ “(...)subliniem că în ceea ce ne priveşte, contestăm existenţa unei cetăţi pe teritoriul vechi al Bucureştiului, cu rol determinant în apariţia oraşului”, cf. Ştefan Olteanu, *op. cit.*, p. 25.

¹¹ Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 82.

¹² Cronica lui Ioan de Kukulo menţionează un pârcălab de Dâmboviţa în timpul lui Vladislav Vlaicu, Panait I. Panait, Aristide Ştefănescu, *op. cit.*, p. 20.

¹³ Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 87.

¹⁴ Panait I. Panait, Aristide Ştefănescu, *loc. cit.*

¹⁵ Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 82.

¹⁶ “(...) pentru autorul cronicii moldo-polone clădirea fortificată din Bucureşti cu prilejul luării de către Ştefan cel Mare este un **zamek** adică un castel. Pentru autorul cronicii lui Ştefan cel mare (versiunea germană a lui Schedel) aceeaşi construcţie la 1479 este un **palat**, castel. Verancsius mai întâi şi apoi Jacob Bongars menţionează în descrierile lor **Castelul din Bucureşti** (castellum, le chateau).” Ştefan Olteanu, *op. cit.*, p. 25.

București”¹⁷. Spre finalul secolului al XV-lea, după perioada tulbure a anilor 1475-1476, domnitorul Basarab Țepeluș (1477-1481 ; 1481-1482) reface reședința domnească din București, extinzând latura de est “cu încă două travee lipsite de subsoluri”. Pentru începutul secolului al XVI-lea, potrivit ultimelor studii, palatul însuma o suprafață totală “de 900 mp, din care 60 mp o avea curtea interioară”¹⁸.

Veacul al XVI-lea reprezintă prima perioadă de afirmare a Curții Domnești din târgul Bucureștilor. Radu Paisie (1540-1545) amintea în actele domnești “minunata cetate a Bucureștilor”¹⁹, iar succesorii acestuia, Mircea Ciobanul (1545-1552 ; 1553-1554 ; 1558-1559) și, respectiv, Pătrașcu cel Bun (1554-1557) vor extinde și înfrumuseța reședința domnească. În urma cercetărilor arheologice întreprinse între 1968-1971, s-a constatat că la mijlocul secolului al XVI-lea planul cetății din mijlocul veacului al XV-lea este abandonat (dispare și curtea interioară de cca. 60 mp), ansamblul domnesc căpătând “o nouă compartimentare”²⁰.

Mircea Ciobanul și Pătrașcu cel Bun amenajează noul palat domnesc “într-o nouă tehnică constructivă”²¹, întreg ansamblul voievodal fiind mult extins față de vechea reședință de la mijlocul secolului al XV-lea. În apropierea palatului domnesc, Mircea Ciobanul construiește, pe fundații mai vechi, un lăcaș religios – actuala biserică cu hramul “Buna Vestire”²². Cu această ocazie, este delimitat perimetrul reședinței domnești, care se va păstra în linii mari până în secolul al XVIII-lea. Limitele Curții Domnești s-au prefigurat în a doua parte a secolului al XV-lea, “o dată cu tendința târgoveților de a se așeza în jurul cetății lui Vlad Țepeș”. Perimetrul Curții Domnești era delimitat și protejat “cu palisadă din stâlpi de lemn”. Din palatul secolului al XVI-lea “nu a mai rămas decât zidul vestic, cel de est mult afectat și patru din cei șapte stâlpi ai pivniței”²³.

În jurul Curții Domnești, se formează Târgul Bucureștilor, grupat la început din câteva mahalale. Vom aborda în continuare, în

¹⁷ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *op. cit.*, p. 31.

¹⁸ *Ibidem*, p. 29.

¹⁹ *Ibidem*, p. 31.

²⁰ *Ibidem*, p. 37.

²¹ Descrierea amănunțită a amenajărilor suferite de Curtea Domnească în secolul al XVI-lea este prezentă în lucrarea Panait I. Panait, Dumitru Almaș, *Curtea Veche din București*, Editura Sport Turism, București, 1974.

²² Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 86.

²³ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40.

linii mari, evoluția orașului în jurul Curții Domnești, pentru veacurile al XV-lea și al XVI-lea.

Pentru secolele XV-XVI avem puține mărturii curajoase legate de apariția și dezvoltarea incipientă a Târgului Bucureștilor. Primele cartiere au purtat se pare, numele de enorii (parohii), ca unități administrative, vecine cetății Dâmboviței. În timpul lui Petru Cercel existau enoria Popa Matei, localizată în Ostrovul Dâmboviței din fața Curții Domnești și enoria Popa Comino, neidentificată încă pe teren²⁴. Nu putea însă să fie în afara vetrei târgului ; dacă nu în vecinătatea celei amintite, atunci, la nord de Dâmbovița. La mijlocul secolului al XV-lea, exista reședința domnească a cetății Dâmboviței și Târgul Bucureștilor din vecinătatea sa, la nord de zidurile cetății. Târgul Cucului a fost cel care a alimentat tânăra așezare cu variate elemente demografice, cel puțin pentru primele două veacuri. Cum am precizat deja, acest târg a fost localizat în spatele actualului spital Colțea, pe cursul de mijloc al Bucureștioarei care forma un lac, numit în perioada premodernă, lacul Șuțului.

Unul din primele perimetre populate din preajma Curții Domnești, poate fi considerată mahalaua *Bălăceanului*, pe care Ionescu Gion o consideră “cea mai veche mahala a Bucureștilor alături de Sf. Gheorghe vechi”; biserica de la Balaci fiind făcută “cu o sută de ani înaintea Bucureștilor de boierul Constantin Bălăceanu, căpitan sub Mircea la 1387.” Tradiția de familie va avea continuitate, în secolul al XVII-lea îl avem pe Badea Vornicul Bălăceanul, conte al lui Leopold al Austriei²⁵.

Această mahala s-a aflat la apus de Curtea Veche, ocupând perimetrul dintre aceasta și actualul Muzeu Național de Istorie. Așadar, acest perimetru poate fi considerat – în concordanță și cu săpăturile arheologice recente – cea mai veche vatră a târgului Bucureștilor. În mahala au locuit boierii Bălăcenii, de la întemeierea orașului, potrivit legendei, deși mahalaua apare menționată în documente prima oară la 28 februarie 1687²⁶.

Cu veacul al XVII-lea, apar și alte familii boierești pe cuprinsul ei : Fărcășenii, Câmpinenii, Brezoienii, Ciorogârlenii, Conțeștii, Grecenii, Dudeștii, Drăgăneștii, Crețuleștii apoi boierii Leca Măgureanul, cămărașul Assan și fratele său Ienake. Numele și habitatul ei rezistă până sub Brâncoveanu care, fiind dușman al Bălăcenilor, confiscă domeniile acestora, dărâmându-le casele.

²⁴ Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor de la începuturi până în prezent*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 352.

²⁵ Ionescu Gion, *Istoria Bucureștilor*, Soccec, București, 1899, p. 326-327.

²⁶ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 354.

Hainia a continuat și sub Nicolae Mavrocordat. Mai bine de 30 de ani a fost suficient de mult pentru uitarea vechiului nume al mahalalei și apariția altuia : Sfântul Dumitru. În locul caselor boierilor Bălăcenii vor fi ridicate hanul Constantin Vodă și biserica Stavropoleos, iar mahalaua se va sparge în alte mahalale mai mici, despre care vom vorbi la vremea lor.

În perioada premodernă, mahalaua a fost numită Sfântul Dumitru în continuare, și se întindea în jurul bisericii omonime din dosul Poștii Centrale, până în strada Smârdan (fostă ulița Nemțească), cu casele Brâncovenești de pe străduța ce cobora spre Piața Senatului și cu ulița Carol I²⁷.

O altă veche mahala a Bucureștilor a fost *Sf. Gheorghe Vechi*, care înconjura la început, spre nord și est Curtea Domnească. Era mult mai întinsă decât cea a Bălăceanului, întrucât cuprindea și târgul propriu-zis, pe când cealaltă era un spațiu rezidențial, pentru boieri și funcționari domnești. Mahalaua se întindea “până la gardurile viei domnești (aflate pe Dâmbovița, în aval de Curtea Domnească, pe un alt ostrov mai mare, în brațele căruia se vărsa Bucureștioara) ; pe acolo este și ulița Căldărarilor de unde începe drumul Giurgiului”²⁸.

Deși este menționată de documente cu 1632, ea este cu mult mai veche. Spre vest mergea până spre Pușcăria Domnească, la nord de zidurile Curții Domnești. Hanul cu Tei de azi și vechea biserică a Banului Ghiorma s-au aflat în cuprinsul ei, cuprinzând zona Bărăției și a Gabrovenilor (mai târziu, după 1798 când dispare Curtea Veche Domnească), cuprinzând și ulița Rahtivanului (ulterior Decebal) și arealul locuit de Boiangii (vopsitori de pânzeturi și piei)²⁹.

Spre nord se învecina cu scaunele măcelarilor și scaunele de pește, aflate în zona Pieței Universității precum și maidanurile pe care Colțea Doicescu își ridica casele și bisericuța de lemn care-i va purta numele peste veacuri. Mahalaua “se afla aproape de casele Băraților sau pe din dosul Bărăției” cuprinzând și ulița care merge la carele cu pește”³⁰ aflate la periferia de atunci a orașului, la marginea de nord a mahalalei.

²⁷ George Costescu, *Bucureștii vechiului regat*, Editura Universul, București, 1944, p. 18. De remarcat faptul că în catagrafia Bucureștilor, realizată în anul 1798, mahalaua Sf. Dumitru era înregistrată cu vechiul nume de Bălăceanu. Ceea ce certifică că vechea denumire a intrat în folclor și a supraviețuit simultan cu denumirea oficială după hramul bisericii Sf. Dumitru-Poștă, în jurul căreia se afla nucleul cartierului. La acea dată avea 130 de case. Era așadar, foarte populată dar mult mai restrânsă față de prima ei întindere.

²⁸ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 330.

²⁹ George Costescu, *op. cit.*, p. 17.

³⁰ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 353

În 1592 sunt menționate casele lui Nedelcu Vornicul, “vândute la 1626 de nepoții lui, Marcu și Paraschiva, lui Iane vistierul, case care se aflaseră lângă Iane Podarul și Stelea spătarul.” Probabil, aceste rânduri de case se aflau spre marginea de est a mahalalei, unde sa va forma ulterior mahalaua Stelea (după numele bisericii spătarului Stelea), trimiterea făcând și numele lui Iane Podarul, a cărui funcție era de a supraveghea siguranța circulației de pe podurile aflate fie pe Bucureștioara, fie pe Dâmbovița.

În partea de nord-vest a mahalalei, lângă Pușcărie, sunt amintite casele lui Mitrea Vornicul și Banul Drăgușin, locuri care vor avea alt proprietar la 1654, în persoana lui Albu Fustașul. Locurile au fost vândute de nepoții lui Mitrea, Dragomir și Ivan, feciorii lui Oprea Logofătul și ai jupânesei Maria. În mahala mai locuia la 1632 și vornicul Narocea³¹.

Undeva la nord-est, înspre casele spătarului Stelea, în jurul bisericii ridicate de acesta, se va forma o mahala periferică nouă, cu veacul al XVI-lea. Ea va deveni mahala în veacul al XVII-lea când se învecina la nord cu Podul Târgului de Afară (Calea Moșilor), Podul Vergului (Calea Călărașilor) la sud, mahalaua Totoescului la est, și o parte din mahalaua Aga Niță la vest³².

Este posibil ca la origine, mahalaua *Stelea* să fi rupt din perimetrul estic al mahalalei Sf. Gheorghe Vechi căruia i-a adăugat noi porțiuni de teren, întrucât a apărut în spatele ulițelor din “dosul Bărăției”, perimetru care aparținea mahalalei Sf. Gheorghe Vechi. Ea se conturează în jurul bisericii omonime, în perimetrul cuprins între

³¹ În mahala au avut proprietăți, îndeosebi cu veacul al XVIII-lea, multe biserici și mănăstiri, precum Sf. Ecaterina, Mihai Vodă, Colțea, Cotroceni, Sf. Ioan din Focșani, Sf. Gheorghe Nou, Văcărești, Cernica ; apoi Mitropolia și Sf. Gheorghe Vechi. De asemenea, în mahala se aflau casele dascălilor care erau la școala de la Sf. Gheorghe Vechi. Mahalaua era străbătută de o serie de ulițe, cele principale fiind și cele mai vechi. Astfel au fost : “ulița de la casele Băraților”, totuna cu “ulița unde se frânge fierul” care ajungea în spatele actualului spital Colțea ; “ulița Boiangiilor, a Lăcătușilor sau “ulița din dosul casei Băraților” ; ulița Bărbierilor, a Mărgelarilor, Abagiilor, Săidăcarilor. Ulița Bărbierilor are o perioadă de glorie în veacul al XVIII-lea și înconjura Curtea Domnească cea Veche, după părăsirea acesteia, treptat cu 1730 ; ulița tăind părți din grădina fostei Curți Domnești de la est la vest, oprindu-se în preajma Puțului Turnului, posibil un turn dinspre răsărit al zidurilor Curții Domnești. Cum la apus se afla Turnul Roșu, devenit apoi Foișorul Roșu în 1765, Hanul Roșu a fost clădit pe locul lui, posibil ca ulița Bărbierilor să se fi întins până aici. Numele ulițelor principale atestă caracterul de târg al perimetrului, caracter care s-a păstrat până în perioada modernă a orașului.

³² Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 338. În mahala s-au aflat casele lui Dan Vistierul, incendiate de Mihai la 1593 cu tunurile. Pe locul acelor case, Ianake Băltărețu își ridica case mari și înalte, distruse de incendiul din 23 martie 1847.

Calea Moșilor și Calea Călărașilor, la vest și est. La nord mergea “până la “casa vicontelui Gramont de lângă fostul *foișor de foc* ars cu *casa mică* ce fusese multă vreme Palat al Ghiculeștilor și în jos până la Cavafii din gura Pieței Anton (fostă Piața de Flori) ; Târgul de Jos al orașului în evul mediu³³.

În marginea ei dinspre Podul Târgului de Afară, se întindeau viile mănăstirii Stelea ; mahalaua fiind străbătută de o arteră comercială importantă care a contribuit la popularea ei : “ulița cea mare” care vine de la Sârbi (era un sat cu acest nume, înghițit ulterior de oraș, și aflat la est de mahala), uliță care intra în Târgul din Năuntru³⁴. Astăzi există strada Spătarul Stelea, paralelă cu Calea Moșilor și Calea Călărașilor.

Pentru această perioadă, la marginea de nord a orașului se aflau în linie trei mahalale în constituire. Erau regiuni periferice cu spații locuite, întrerupte de maidanuri Biserica slugerului Colțea Doicescu “a fost limita de nord a orașului medieval”, situație care s-a menținut probabil până în cursul secolului al XVII-lea. În această zonă de margine s-au aflat printre plugari, și o comunitate de olari, comunitate atestată pentru veacul al XVI-lea de documente dar și de siturile arheologice cercetate în curtea spitalului Colțea. În vecinătatea acestei comunități se afla o alta, spre nord-estul târgului. Este vorba de o mică comunitate de fierari și potcovari³⁵.

La vest și nord-vest de domeniul familiei Colțea, se aflau “scaunele de carne cele vechi, în țigănie”, un spațiu considerat afară de târg, unde se tăiau vitele și se aflau în vecinătate sălașele de țigani ale familiilor boierești. Spațiul corespunde cu actualul perimetru al Palatului Șuțu și Palatul Universității.

La est și nord-est de domeniul familiei Colțea, se afla mahalaua *Scaune*, numită așa de la “scaunele pescarilor”, aflate deci în vecinătatea scaunelor de carne. Ea se afla la nord de mahalaua Sf. Gheorghe Vechi și la est de Colțea, întinzându-se “de la Târgul Cucului spre Podul Târgului de Afară, cam spre biserica cu Sibile.” Ea este menționată de documente în 1609 când avea aici case “bătrânul vornic Cernica”.

La origine, ea s-a numit mahalaua *Săpunarilor*, nucleul fiind pe apa Bucureștioarei, la nord de Târgul Cucului, fiind locuită de meșterii săpunari. Ei foloseau grăsimea aruncată de scaunele măcelarilor pentru a fabrica săpun. Măcelarii se aflau dincoace de

³³ George Costescu, *op. cit.*, p. 17. Mahalaua este amintită și la 1798 cu 38 de case.

³⁴ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 338.

³⁵ Ștefan Olteanu, *op. cit.*, p. 26.

Bucureștioara iar mai la sud, în aval, se aflau scaunele pescarilor. Cândva în secolul al XVII-lea, mahalaua Săpunarilor s-a extins spre sud și datorită vecinătății celor două scaune foarte solicitate de populația orașului (de carne și de pește), numele mahalalei a devenit “din Scaune”³⁶.

În veacul al XVII-lea, în mahala locuiau familii boierești precum Merișanii, Lămoteștii, Izvoranii, Popeștii. Un veac mai târziu, printre noii proprietari se aflau Banul Constantin Crețulescu, logofătul Burke, Baptiste Ceasornicarul, Mitropolia, mănăstirea Sf. Ion din Focșani, dar și mulți măcelari și cojocari. Deși scaunele de măcelari se vor muta lângă Dâmbovița, după incendiul din 1739, aceștia mai aveau în mahala obor de vite la 1769.

În marginea de nord-vest și vest a târgului Bucureștilor, dincolo de mahalaua Bălăceanului, s-au conturat alte mahalale de margine, cu secolul al XVI-lea. Colțul nord-vestic al târgului a fost actualul perimetru al Centrului Militar Național. Pe locul lui este menționată, la 26 februarie 1615, biserica *Sărindar* - și de aici numele noii mahalale. Ea deservea spațiul periferic deja locuit ; la 1622 este amintit de documente un localnic pe nume “Dumitru Sângelinge” care vindea un loc de casă aflat în fața bisericii lui Pătru Stegaru, “cu 7 ughi bani gata”³⁷. Mahalaua apare menționată prima oară la 1675, dar vatra ei s-a format cu un veac mai devreme.

În continuarea ei, spre Dâmbovița, înconjurând târgul, s-a aflat o mahala locuită cu precădere de oștenii domnești. S-a numit mahalaua *Trâmbițașilor*. Probabil primul perimetru militar din spațiul Bucureștilor. Mahalaua este amintită doar de Ionescu Gion, afirmând că “amintirea ei s-a pierdut cu totul din memoria Bucureștilor. Numele ei s-a păstrat până către 1753 și “se întindea și peste gârlă, din dreptul Zlătarilor spre Mihai Vodă, unde se află și Podul de Nuiele”³⁸. Ea s-a dezvoltat pe lângă mănăstirea de mai târziu Sf. Ioan cel Mare, pe locul căreia se află astăzi C.E.C.-ul.

Puțin mai la vest de mahalaua Sărindar și aceea a Trâmbițașilor (devenită în secolul al XVIII-lea Sf. Ioan cel Mare), se afla un afluent al Dâmboviței, dinspre nord, care sa va numi pârâul Tabacilor. La origine era un spațiu aflat dincolo de oraș, care venea în continuarea scaunelor de pește și carne. În acest spațiu, pieile vitelor sacrificate de scaunele măcelarilor erau prelucrate de tabaci. Treptat,

³⁶ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 341 și 336. Săpunarii au format cea mai veche breaslă din oraș, care a contribuit de fapt considerabil la ridicarea bisericii din mahala în veacul al XVII-lea.

³⁷ *Ibidem*, p. 354.

³⁸ *Ibidem*, p. 339-340. În această mahala locuiau boierii Călinești.

se formază o mahala cu un specific profesional : mahalaua *Tabacilor*. Mahalaua s-a dezvoltat de-a lungul acestui pârau, prezența tabacilor fiind menționată prima oară în 1628 iunie 21³⁹. Mahalaua se va forma pe deplin în veacul al XVII-lea.

Pentru veacul al XVI-lea, la sud de Dâmbovița se afla mahalaua *Calicilor*. Pe acea vreme, “dealul Mitropoliei era plantat cu vii, iar pe malul din fața Curții Vechi era Livada Domnească și alături maidanurile calicilor”⁴⁰.

Această mahala a sărăcimii s-a aflat întotdeauna plasată în afara târgului și pe măsură ce acesta se extinde la sud de Dâmbovița, mahalaua calicilor va fi împinsă spre vest-sud-vest. În a doua parte a secolului al XVI-lea, ea se afla dincolo de dealul Mitropoliei până sub dealurile Filaretului și Spirii. Ea își concentra habitatul demografic de-a lungul drumului Craiovei care va deveni “Podul Calicilor”. Așadar, ea fusese deja împinsă de constituirea în preajma Dâmboviței a unor mahalale noi.

Se pare că prima mahala a târgului Bucureștilor creată la sud de Dâmbovița și cuprinsă de oraș, a fost mahalaua *Postăvari*. Ea a fost colonizată cu “lucrători aduși din Ghimbavul ardelenesc”, români ortodocși care fabricau postav. Pe teritoriul mahalalei se ridică biserica Albă-Postăvari. Vechea mahala a Postăvarilor “se întindea de la Dâmbovița din Mihai Vodă, în jurul pantelor estice ale dealului Lupeștilor, la sud de strada Cazărmii până în apropierea actualei străzi Apolodor”⁴¹.

Întemeierea acestei mahalale este legată de domnitorul Pătrașcu cel Bun (1554-1557) care a înființat o manufactură de postavuri în dreapta Dâmboviței. Nu a durat mult pentru a înființa o nouă mahala pe domeniu domnesc, unde pentru început au locuit muncitorii și meșterii cu familiile lor.

În marginea de vest a mahalalei Postăvarilor, se formează mahalaua *Târnovului*, începând cu finalul secolului al XVI-lea, în jurul mănăstirii Târnovului”. Ulterior, mahalaua se va numi mahalaua *Arhimandritului*, Dudescu și Sfinții Apostoli⁴².

³⁹ Paul Cernovodeanu, Nicolae Vătămanu, **București MIM**, XI, 1992, p. 26.

⁴⁰ Popescu Lumină, *Bucureștii din trecut și astăzi*, Editura ziarului Universul, București, 1935, p. 687 și p. 405-406.

⁴¹ Mihai Tatarâm, *La margine de București*, Editura Sport-Turism, București, 1983, p. 27-28.

⁴² *Ibidem*, p. 30. În ceea ce privește biserica Arhimandritului, cunoscută ulterior ca Sfinții Apostoli Petru și Pavel, exista din 1585, fiind “probabil din lemn”. A fost refăcută de Matei Basarab și apoi de Constantin Brâncoveanu, Costin Dacus Florescu, *Bisericile Bucureștilor. Crucile și troițele care au fost și care mai sunt*, Ediție de casă în regie proprie, f.a., vol. III.

Potrivit lui Ionescu Gion, spre 1615, se vorbea în documente de “mahalaua Mănăstirii Târnovului” aflată “pe Podul Cilibiului”. I s-a mai spus și “mahalaua Sfinții Apostoli, după hramul bisericii ; egumenul de aici era arhimandrit, de unde numele mahalalei”. În această mahala, după 1630, “Elena, fiica lui Radu Vodă Șerban, măritată după postelnicul Constantin Cantacuzino, a avut casă ; într’această mahala a fost leagănul Cantacuzinilor munteni”⁴³.

Această mahala va îndepărta mai spre vest mahalaua calicească, la mijloc de veac XVII, Târnovul fiind deja o mahala de mărime medie care va absorbi și părți periferice din mai vechea mahala a Postăvarului.

Mai la sud de mahalalele Postăvari și Târnovului, mai în afara târgului, se afla pe un promontoriu o mică mahala numită *Sf. Troiță*. Peste ulițele acestei mahalale, care se va extinde ca teren în veacurile următoare, era proprietară de la bun început, mănăstirea Radu Vodă⁴⁴.

Numele mănăstirii se va impune treptat peste cel al mahalalei, cu veacul al XVII-lea. Posibil ca această mică așezare să fi apărut înaintea mănăstirii Radu Vodă, în jurul unei troițe peste care va fi ridicată mănăstirea.

Înconjurăm orașul spre sud-est și trecem din nou Dâmbovița pe malul stâng. Aici se află “potrivit tradiției una dintre cele mai vechi” mahalale ale târgului Bucureștilor “dar documentele nu confirmă acest lucru”. Este vorba de mahalaua *Dobroteasa*, aflată “dincoace de calea Văcăreștilor, din dreptul bisericii omonime până în strada Nerva Traian, către marginea orașului”. Posibil ca platoul viitorului cartier Dobroteasa să fi găzduit o grupare incipientă de mahala de periferie cu veacul al XVI-lea.

La nord de Dobroteasa, posibil un sat până la apropierea orașului, se mai aflau două nuclee locuite, poziționate în afara târgului: *Udricani* și *Sfânta Vineri*, care se vor constitui în mahalale ale târgului, în cursul secolului al XVII-lea. Acum am ajuns de unde plecasem, și anume la mahalalele Stelea și Sf. Gheorghe Vechi, care constituiau porțiunea de sud-sud-est a târgului Bucureștilor⁴⁵ (vezi **Anexa II**).

⁴³ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 41.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 333.

⁴⁵ “După obiceiul medieval meșteșugarii și negustorii s-au grupat în vecinătatea curții după bresle, formând ulițe care purtau numele acelor bresle și din care unele s-au menținut până astăzi. Rând pe rând s-au format încă din veacul al XIV-lea și al XV-lea ulițele Potcovarilor, Covacilor (fierarilor), Cavafilor (cismarilor), Lăcătușilor, Abagiilor, Pânzarilor, Boiangiilor, Marchitanilor, Zlătarilor, Zarafilor,

În veacul al XVII-lea Curtea Domnească a cunoscut o primă perioadă de degradare și părăsire (îndeosebi după 1601). Așa o va găsi Matei Basarab (1632-1654) la urcarea sa pe scaunul domnesc. El o va “dărâma” și o va rezidi din nou. Paul de Alep a descris noua Curte Domnească ridicată de Matei Basarab. Noul edificiu “uimitor de elegant, cu aspect încântător și mult mai frumos și mai vesel decât curtea din Târgoviște”⁴⁶. Matei Basarab a hotărât secționarea perimetrului Curții Domnești în “două curți”, una “găzduind biserica palatului” iar cealaltă, anexele.

În urma îmbunătățirilor aduse de Matei Basarab la Curtea Domnească și creșterii rolului politic al Bucureștilor, la 1659, “Târgoviștea este oficial părăsită de Curtea Domnească”⁴⁷ în favoarea reședinței din câmpia munteană. Domnitorul care a luat această hotărâre a fost Gheorghe Ghica (1659-1660).

Decizia luată de Gheorghe Ghica venea în completarea unui proces istoric început cu domnitorul Mircea Ciobanul. Între 1555 și 1659, numeroși domnitori munteni au acordat prioritate Bucureștiului. Între aceștia amintesc : Alexandru II Mircea (1574-1577) ; Mihnea Turcitul (1577-1583, 1585-1591) ; Mihai Viteazul (1593-1601) ; Alexandru Coconul (1623-1627) ; Alexandru Iliș (1616-1618, 1627-1629) ; Leon Tomșa (1629-1632) și Matei Basarab (1632-1654)⁴⁸.

După distrugerile provocate Curții Domnești de evenimentele din 1659-1660, domnitorul Gheorghe Ghica inițiază “ample reparații”. În cadrul acestora, a fost ridicată a doua biserică a Curții, iar în interiorul palatului un “paraclis de formă dreptunghiulară cu absida estică ridicată pe un postament masiv de cărămidă, făcut peste bolta navei nordice a subsolului”⁴⁹. Astăzi paraclisul are diametrul longitudinal de 10 m iar lățimea de cca. 3,30 m.

Finalul secolului al XVII-lea a fost ultima perioadă de înflorire a Curții Domnești din București. Domnitorul Șerban Cantacuzino(1678-1688) a ridicat o nouă construcție pe latura de

Lipscanilor, etc. Toate împreună constituiau târgul. (...) Din jurul curții domnești, orașul s-a dezvoltat înspre vest și nord-nord est. Spre vest până la depresiunea pe care trece astăzi str. Ilfov, în dosul C.E.C. spre Dâmbovița (așadar, mahalaua Bălăceanului din vechime – **n.a.**) – regiune unde s-au ridicat mai ales biserici și case boierești – în nord-est spre Sf. Gheorghe Vechi, iar în nord spre Sf. Gheorghe Nou și Lipscani regiune în care s-a dezvoltat cartierul negustoresc.” (C. Moisil, *Bucureștii Vechi*, anii I-V, 1930-1934, București, 1935, p. 19-21.

⁴⁶ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *op. cit.*, p. 49.

⁴⁷ Panait I. Panait, **București MIM**, IX, 1980, p. 40.

⁴⁸ Constantin Șerban, **București MIM**, IX, 1972, p. 117.

⁴⁹ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *op. cit.*, p. 51.

nord a palatului din cărămidă, “extrem de întinsă”. S-au păstrat vestigii numai în încăperile parterului care erau pardosite cu cărămizi. În a doua parte a secolului al XVII-lea, pe fondul unor ample lucrări de modificare a camerelor existente încă din secolele al XV-lea și al XVI-lea, a fost construită ceea ce astăzi se numește “camera cu lunete”, lungă de 9 m și lată de 8 m cu tavanul în boltă semicilindrică⁵⁰.

Constantin Brâncoveanu (1688-1714) va termina paraclisul lui Gheorghe Ghica și va înfrumuseța întregul ansamblu voievodal. Cronicarul Radu Greceanu a consemnat în *Cronica* sa inițiativa domnitorului: “Mai făcut-au și casa domnească ce iaste pre stâlpi de piatră și iaste cu trei cafasuri și cu toate ce se văd într-însa, care iaste despre biserica cea mare. ...domnul, curtea domnească o au înfrumusețat, fiind zidul dimprejurul curții stricat și foarte scund măriia-sa s-au îndemnat și au pus dă l-au dres și l-au mai înălțat împrejur-jur făcând și odăile seimenilor tot dă piatră, că era dă lemn vechi și foarte proaste”⁵¹.

În finalul secolului al XVII-lea, italianul Maria del Chiaro remarca sălile mari și boltite ale ultimului corp de case de pe latura de est a palatului. Cele mai deosebite modificări a întregului ansamblu voievodal s-au făcut la începutul secolului al XVIII-lea, realizări consemnate de cronicarul Radu Greceanu: “(...) tot într-acest an, la leat 7215, la al 19-lea an din domniia mării-sale, fiind în grădina domnească dă la București un foișor dă lemn vechi, măriia-sa precum și alte multe lucruri înfrumusețase curtea domnească și grădina, o pusese foarte în frumoasă orânduială dă vreme ce mai înainte era foarte proastă și fără dă nimic într-însa, îndemnatu-se-au și acel foișor a-l face dă piatră deci arădicând acel dă lemn ce era, făcut-au măriia-sa din temelie tot în locul aceluia, foișor dă piatră cu stâlpii dă piatră săpați, lucru foarte iscusit și minunat, împodobindu-l și cu zugrăvele atât pă dinăuntru cât și pă din afară l-au înfrumusețat precum să și vede”⁵².

Constantin Brâncoveanu va aduce modificări și în vechiul nucleu al palatului. În 1694 încep lucrările la noile băi domnești iar în exterior, palatul “era completat cu o grădină de formă pătrată, ornată cu bun gust italian și aflată în zona actualei străzi Covaci”⁵³. Ultimele construcții în perimetrul Curții Domnești au fost făcute de Ștefan

⁵⁰ *Ibidem*, p. 54-55.

⁵¹ Radu Greceanu, *Cronica. Cronicari Munteni*, vol. III, Ed. Minerva, București, 1981, p. 31 și 200.

⁵² *Ibidem*, p. 256.

⁵³ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *op. cit.*, p. 59.

Cantacuzino (1714-1716). El a ridicat pentru soția sa, “doamna Păuna”, doar în câteva luni “un frumos palat cu opt odăi, ocupând pentru acest edificiu și un colț din grădină”, potrivit lui Maria del Chiaro⁵⁴.

Centrul Târgului Bucureștilor cunoaște multe transformări în cursul secolului al XVII-lea. Vecinătatea Curții Domnești se schimbă întru-totul față de veacul precedent.

Veacul al XVII-lea a semnalat pentru București trecerea de la structura unui târg la structura edilitară cu trăsături preurbane. Vom vedea o restructurare spațială a Târgului care devine Târgul din ‘Năuntru pentru a se deosebi de Târgul din Afară, mai nou și plasat spre est. Acest din urmă târg era organizat sezonier de Moși. De aici se va numi Târgul din Moși sau Târgul Moșilor.

Târgul din Năuntru este cea mai veche unitate administrativă a Bucureștilor, substituindu-se cu vatra de constituire a orașului. În cadrul său a existat Târgul de Sus amintit cu 1631-1632 și plasat între Poștă și Banca Națională și Târgul de Jos, plasat pe locul viitoarei Piețe de Flori din vecinătatea Bisericii Curții Vechi. Sporirea demografică în vatra orașului a determinat spargerea mahalalei Sf.Gheorghe Vechi în mahalalele mai mici.

Procesul care a durat în cursul secolului al XVII-lea, a fost determinat de profesionalizarea unor rețele stradale din cadrul mahalalei. Astfel, pe ulițele unde locuiau cu preponderență o anumită branșă meșteșugărească, se constituie o nouă mahala care preia numele aceste branșe. Pe de altă parte, vechile mahalale periferice sau cele aflate în constituire în veacul precedent, sunt absorbite de oraș, la marginea lor constituindu-se alte periferii.

Mahalaua *Bălăceanului* a continuat să existe dincolo de latura vestică a Curții Domnești dar va suferi transformări. La marginea sa de nord-vest, la nord de locul actualului Muzeu Național al României, fostă Poșta Centrală, se conturează o mică comunitate de Scorțari care țeseau scoarțe. Perimetrul acestei comunități se separă de mahalaua Bălăceanului în primele decenii ale veacului al XVII-lea și se va numi mahalaua *Scorțarului*.

După 1679 se va numi mahalaua *Șerban Vodă* deoarece Șerban Cantacuzino va ridica aici o biserică din lemn numită mai târziu a Măgureanului precum și case. Acestea din urmă, în 1770 se aflau în posesia lui Toma Cantacuzino Medelnicerul. Aceste case s-au aflat la 1775 în posesia lui Teodorake Balș de la care le va lua Mitropolia. După 1856, în ele va funcționa Colegiul Sf.Sava, mutat

⁵⁴ *Ibidem*, p. 61.

din casele mănăstirii omonime, dăruite pentru amenajarea Pieței Universității. Casele cantacuzinilor vor dispărea odată cu canalizarea Dâmboviței, între 1880-1890. Cu veacul al XVII-lea, în această mahala, au locuit boierii Cantacuzini, neamuri ale Văcăreștilor, Bărbăteștilor, Strâmbenilor, Florescilor și Drugăneștilor⁵⁵.

Mahalaua Scorțarului, ulterior Șerban Vodă, cuprindea hanul omonim (ridicat de același voievod) și aflat pe “Ulița care merge spre Târgul de Jos, ulterior Ulița Mare iar mai apoi Lipsani, la nord de locul Poștei Centrale, și se întindea spre nord la hanul Zlătarilor cuprinzându-l și pe acesta iar spre est locurile din preajma mănăstirii Stavropoleos⁵⁶. La vest se mărginea cu periferiile mahalalei Sărindarului.

La rândul ei, mahalaua Scorțarului, se va sparge în alte mahalale mai mici. În partea de nord, se va desprinde către mijlocul secolului al XVII-lea mahalaua *Zlătarilor* grupată în jurul bisericii omonime. Ea s-a mai numit și Popa Manta. Este menționată prima oară la 1677. Din ea se va desprinde o grupare mică aflată “lângă biserică” și erau “probabil mai mult prăvălii”. Erau de fapt prăvăliile din cadrul hanului Zlătarilor. Iată cum un han cu prăvălii forma o mahala. Dar despre “curioasa distribuție administrativă a Bucureștilor” se vorbea și la 1798 când mahalaua Zlătarilor apărea în componența sa cu două case din jurul bisericii omonime pe când mahalaua Hanului Zlătarilor s-a mai extins, având în același an 16 case⁵⁷.

La finalul secolului al XVII-lea, o serie de prăvălii aflate în apropierea hanului Șerban Vodă, vor forma mahalaua *Hanul Șerban Vodă*, desprinzându-se de mahalaua Șerban Vodă. Această mică mahala se afla la marginea estică a mahalalei Șerban Vodă, învecinându-se cu mahalaua Sf. Nicolae Șelari. Este amintită și la 1798 cu 19 case⁵⁸.

La marginea estică a vechii mahalale a Bălăceanului, dinspre Curtea Domească, se va forma o uliță locuită de meșteșugari care realizau harnașamente. Ulița se va numi curând “Din Șelari” apoi “Șelari” iar atelierele și casele acestora va forma cu rapiditate o nouă mahala desprinzându-se din mahalaua Bălăceanului. Ea apare cu mijlocul secolului al XVII-lea, fiind numită și după biserica ridicată

⁵⁵ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 335.

⁵⁶ George Costescu, *op. cit.*, p. 18. Această mahala este menționată și la 1798 cu 44 de case. Este amintită cu numele de mahalaua Scorțarului, ceea ce certifică și păstrarea vechii denumiri. La 1842 este menționată ultima oară.

⁵⁷ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 341.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 340.

de acești meșteri șelari și curelari. Biserica va purta un nume compus după hramul bisericii adică Sf. Nicolae și denumirea breslei care a ridicat-o: *Șelari*. Mahalaua este amintită la 1664 după Ionescu Gion pe când C. Giurescu plasează prima menționare către 1676. La început ea s-a format “ pe lângă ulița mare (Lipscani) și pe lângă prăvăliile neguțatorului Luca Fărîmimiță” din apropiere⁵⁹. Așadar, s-a conturat în preajma Lipscanilor și ulterior s-a extins spre sud odată cu ulița Șelari.

Dealtfel, perimetrul ei a fost de-a lungul Șelarilor până în Smârdan, în partea de sus până în mahalaua Sf. Gheorghe Vechi și în jos până lângă Baia din Lipscani la poarta mare a Curții Domnești⁶⁰. Ulița Șelarilor pornea din apropierea bisericii omonime și cobora până spre Dâmbovița, aflându-se la cca. 8 metri spre vest de zidul vestic al Curții Domnești. Apare menționată la 1798 cu 110 case.

La marginea de nord-vest a mahalalei Sf. Gheorghe Vechi, de-a lungul Uliței celei Mari numită mai târziu Lipscani (dinspre Hanul Șerban Vodă), se adună o mică comunitate de neguțători greci. Ei vor forma mahalaua *Biserica Grecilor*, “mică dar plină de prăvălii, toate fiind proprietăți ale Mitropoliei, ale mănăstirii Radu Vodă, Antim, și biserica Zlătari”, ultima aflată în vecinătate⁶¹.

Este menționată prima oară în 1670, amintită și în 1685; era plasată “între străzile Doamnei, Smârdan, Stavropoleos și o linie paralelă cu Calea Victoriei în spatele bisericii Zlătarilor”⁶². Biserica Grecilor s-a aflat pe locul fostului Conservator din fața Băncii Naționale, astăzi magazine de încălțăminte !

Mahalaua Biserica Grecilor va fi menționată la 1798 cu numele de *Hanul Grecilor*. Totuși, mahalaua este amintită în 1670 și 1679. Un alt nume al mahalalei va fi *Biserica Gheormei Banul*, în veacul al XVIII-lea. Cum era deja obiceiul ca un han cu prăvălii să formeze o mahala, posibil la origine ca mahalaua hanul Grecilor să fi fost de mici dimensiuni ca apoi, după dispariția bisericii, numele acestei mici mahalale să se impună asupra întregului perimetru. În preajma acestui perimetru va apare un veac mai târziu și mahalaua *Stavropoleos* sau *Hanul Stavropoleos*, la sud-sud-est de Biserica Grecilor.

Cu a doua parte a veacului al XVII-lea, din mahalaua Sf. Gheorghe Vechi se separă mahalaua *Sf. Gheorghe Nou*. Ea este

⁵⁹ *Ibidem*, p. 333.

⁶⁰ George Costescu, *op. cit.*, p. 17.

⁶¹ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 331“(…) în 1723 ulița cea mare care merge spre hanul Șerban Vodă era în parte în mahalaua Biserica Grecilor.”

⁶² Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 353.

amintită prima oară la 1664 dar este ceva mai veche. Este numită după biserica ridicată la marginea de nord a orașului de Antonie Vodă, Panaiot Nicusios și Brâncoveanu la final de secol XVII⁶³. Ea se conturează în vecinătatea altor noi mahalale precum Colțea și Săpunari. Mahalaua Sf. Gheorghe Nou era a II-a ca populație după Sf. Gheorghe Vechi.

Perimetrul ei se afla între ulița omonimă la Târgul Cucului din stânga bisericii (probabil una mai veche, din lemn, peste care Brâncoveanu va ridica mănăstirea cunoscută) și în jos prin Rogojinari până la Groșii-Cojocari de la gura Pieței Sf. Anton unde era și vechea Pescărie mare⁶⁴.

În 1798 apare cu 289 de case fiind una dintre cele mai populate mahalale din Târgul din Năuntru. De remarcat că la 1842 mai existau Târgul Cucului și Cojocarii-Groși, adică meșterii cojocari care coseau cojoace groase. În veacul al XVIII-lea, din mahalaua Sf. Gheorghe Nou se va separa o mahala mai mică plasată în jurul hanului Sf. Gheorghe și “prin ulițele din Târgul Cucului și de pe lângă Sărăria Domnească”⁶⁵.

Mahalaua Hanulului Sf. Gheorghe Nou se afla la marginea de vest-nord-vest a mahalalei Sf. Gheorghe Vechi, înspre strada Doamnei și actualul bulevard Ion I. C. Brătianu. Ea este menționată la 1798 cu 64 de case dar la 1842 nu mai este menționată. A rezistat atât cât a rezistat și hanul omonim care i-a dat identitate.

La nord de Sf. Gheorghe Nou, se afla deja mahalaua *Colței*, menționată prima oară la 1669. Această mahala “era mai mult de îmbulzeală decât de întindere ; ținea de la ulița Turnului până în Scaune și de la podul lui Ceamur (de pe apa Bucureștioarei, pe locul răspântiei din spatele fostei Primării-astăzi T.N.B.), până prin blănarii de lângă Sf. Gheorghe Nou”⁶⁶. Este amintită la 1798 cu 104 case.

O mică mahala, se va forma în marginea de sud-sud-vest a mahalalei Colțea, în jurul hanului Colței; de aici și numele noii mahalale: mahalaua *Hanul Colței*. Acesta se afla lângă hanul lui Zamfir și pe lângă Hanul Colței unde se afla și o biserică numită biserica Hanului Colței. A fost întotdeauna o mahala de mică întindere, la 1798 având doar 19 case și dispare odată cu hanul. Traseul ei a cuprins veacul al XVIII-lea și o mică parte din secolul XIX. La marginea de est a mahalalei Colțea apare mahalaua

⁶³ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 340.

⁶⁴ George Costescu, *op. cit.*, p. 17.

¹⁶⁵ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 340 ; vezi și Adrian Majuru, **București MIM**, XIV, 2000, p. 92-116.

⁶⁶ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 340.

Potcovarilor, de mici dimensiuni. A durat în cursul secolului al XVIII-lea și a fost plasată în spatele spitalului Colțea.

La nord de mahalaua Colței, se constituie pe deplin mahalaua *Sf. Sava*, care împinge la marginile ei țigănia târgului și scaunele de carne. Această mahala apare menționată prima oară la 1664 iar pe spațiul ei se va ridica biserica și mănăstirea Sf. Sava precum și casele unde va funcționa una dintre primele școli superioare din țările române. La sfârșitul secolului al XVI-lea a existat o bisericuță din lemn ridicată de Andronache Pârcălabul. Ruinată, ea va fi rezidită de Șerban Cantacuzino iar în 1689 era deja închinată mănăstirii Sf. Sava din Ierusalim. De aici noul nume al bisericii și al mahalalei. Până atunci probabil că a purtat numele scaunelor de carne.

La est de mahalaua Sf. Sava și la nord de Colțea, pe cursul Bucureștioarei, apar un rând de mahalale ale căror vetre se formează în cursul secolului al XVI-lea. La nord de lacul Șuțului se aflau scaunele pescarilor. Mai la nord se afla mahalaua *Săpunari* “menționată la 1609 sub Radu Șerban”. Este atestată și în 1628, 1667, 1675 și 1695⁶⁷.

La vest de această mahala, în vecinătatea Bucureștioarei și la nord de Mahalaua Colței și Scaunele Pescarilor se aflau Scaunele de Carne, grupate în mahalaua *Măcelarilor* menționată la 1684. Scaunele de carne s-au mutat din aria mahalalei Sf. Sava pe măsură ce orașul înainta spre nord, către marginea nord-estică a orașului, spre Podul Târgului de Afară. Aceasta a fost linia periferică și din afara târgului Bucureștilor pentru linia de nord, în prima parte a secolului al XVII-lea.

Undeva în zona sud-estică a mahalalei Sf. Gheorghe Vechi se grupează meșteri de zăbune iar această comunitate va forma mahalaua *Zăbunari* amintită prima oară la 1665⁶⁸. Mahalaua nu a fost localizată cu precizie de specialiști. Zăbunarii erau meșteri care realizau sau vindeau zăbune. Zăbunele erau haine bărbătești, “purtați de țărani, făcută din lână sau din bumbac, de obicei lungă, cu sau fără mâneci., împodobită cu cusături. Zăbune erau și anteriile lungi și largi “purtați de preoți și de călugări” dar și “haine lungi, fără mâneci, confecționate din stofă scumpă, pe care o purtau în trecut boierii”⁶⁹.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 336.

⁶⁸ Paul Cernovodeanu, *Istoria orașului București*, vol. I, București, 1965, p.137. Autorul nu localizează această mahala, doar o amintește printre altele.

⁶⁹ *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei R.S.R., 1975, București, p. 1037.

Am plasat-o în Mahalaua Sf. Gheorghe Vechi deoarece este amintită la mijloc de veac XVII și pentru această perioadă, centrele meșteșugărești erau plasate în această mahala. Am plasat-o în partea de sud-est a mahalalei Sf. Gheorghe Vechi deoarece acolo s-au conturat și alte grupe meșteșugărești precum cojocarii subțiri, cojocarii groși, și alți meșteri de textile. Cei care fabricau accesorii din piele s-au grupat înspre Curtea Domnească, mai în apropiere de Mahalaua Tabacilor de unde își procurau materia primă.

La marginea de nord a mahalalei Sf. Gheorghe Vechi dinspre Șelari, acolo unde se formaseră alte grupări profesionale: blănarii și băcanii; dincolo de acestea, la capătul uliții Șelarilor dinspre nord, s-a conturat o altă mahala cu a doua parte a veacului a XVII-lea. S-a numit mahalaua lui *Popa Istratie*. În această mahala a avut “case bolovănite Clucerul Tudoran din Aninoasa, căsătorit cu Alexandra Crețulescu, înrudit cu Cantacuzineștii”⁷⁰. Biserica Popei Istratie se ruinează și va fi refăcută de Doamna Maria Cantacuzino, soția domnitorului Șerban Cantacuzino. Biserica va fi finalizată în 1683 și de atunci se va numi în folclor Biserica Doamnei, nume care s-a extins și asupra mahalalei. Este amintită și la 1798 cu 40 de case aflate de-a lungul străzii Doamnei⁷¹.

Mahalaua *Biserica Doamnei*, în perioada de maximă extindere, cu secolul al XVIII-lea, cuprindea “locurile dintre străzile Lipscani, Smârdan (Nemțească), Academiei și cele din jos până la Fiera Brezoianu împreună cu Orfelinatul ce se afla acolo în fostul han al lui Filaret Mitropolitul (aflat pe locurile fostului Teatru Național de lângă Palatul Telefoanelor)”⁷².

În cursul secolului al XVII-lea apar alte două mici mahalale care cuprindeau un han cu vecinătățile apropiate. Unul s-a aflat în apropierea hanului Șerban Vodă “pe podul Mogoșoaiei, din Lipscani în sus” și s-a numit mahalaua *Hanul Filipescului* după “hanul zidit în secolul al XVII-lea de Constantin Căpitanul Filipescu”⁷³. Mahalaua este menționată și la 1798 cu 12 case.

Cealaltă a avut ca nucleu tot un han numit Zamfir care se afla la unirea străzii Lipscani cu strada Colței, astăzi Bulevardul Ion I. C. Brătianu. Ea era plasată de Ionescu Gion “în spatele Lipscanilor, prin Blănari și e vecină cu mahalaua Sf. Nicolae Șelari”⁷⁴. George

⁷⁰ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 331.

⁷¹ Asupra străzii Doamnei vezi amplul studiu realizat de Cezara Mucenic, **București MIM**, XIX, 2000, p. 73-88.

⁷² George Costescu, *op. cit.*, p. 18.

⁷³ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 341.

⁷⁴ *Ibidem*. Mahalaua rezistă până în 1798 când avea 12 case.

Costescu plasa *hanul Zamfir* “în rând cu Colțea, spre Sf. Gheorghe Nou”⁷⁵, ceea ce confirmă informațiile lui Ionescu Gion.

La finalul secolului al XVII-lea afirmam în prima parte a demersului că mahalaua Bălăceanului dispare în urma confiscării pământurilor avute de boierii Bălăcenii de către Constantin Brâncoveanu. Pe casele Bălăcenilor el va ridica hanul Constantin Vodă, care va forma nucleul unei noi mahalale numită Mahalaua *Constantin Vodă*, care rezistă și la 1798 când este înregistrată cu 32 de case⁷⁶.

Această nouă mahala a absorbit partea de vest-sud-vest a vechii mahalale a Bălăceanului; hanul amintit s-a aflat pe locul actualului Muzeu Național de Istorie. Restul din mahalaua Bălăceanul devine mahalaua *Sf. Dumitru-Poștă* sau mahalaua *Bisericii de Jurământ*. Mahalaua apare prima oară cu această nouă denumire în 1687, 28 februarie. Nucleul ei au fost casele din jurul bisericii Sf.Dumitru-Poștă, numită în evul mediu și Biserica de Jurământ. Acolo, neguțătorii jurau sub patronajul preoților că intențiile lor în neguțătorii sunt curate și nu au săvârșit falsuri sau înșelătorii. Biserica fiind plasată de timpuriu într-o zonă foarte solicitată de târgoveți și negustori, cu siguranță că acest obicei s-a impus mai demult, pe vremea când perimetrul se mai numea Bălăceanu. Mahalaua Sf.Dumitru, în cursul secolului următor, avea un perimetru cuprins din “dosul Poștei cu locurile până în strada Smârdan (ulița Nemțească) cu casele Brâncovenești, ce cobora spre Piața Senatului și cu ulița Carol I”⁷⁷.

La marginea de vest a orașului, mahalaua *Sărindar* a păstrat în linii mari vechiul ei habitat din jurul mănăstirii omonime. Mahalaua vecină dinspre sud, către Dâmbovița, mahalaua *Trâmbițașilor*, rămâne în limite apropiate celor amintite în veacul al XVI-lea, doar că la marginea ei de sud, apare o mică mahala: *Sf. Spiridon Vechi*. Ea s-a numit astfel după numele bisericii iar la 1798 este menționată cu 12 case.

La nord de Sărindar, în jurul unei biserici din lemn ridicată după a doua parte a secolului al XVII-lea la umbra unui stejar înalt, apare o nouă mahala periferică. Ea nu a luat numele bisericii ci pe al copacului, numindu-se mahalaua *Stejarului*. Această mahala este amintită prima oară la 1687⁷⁸. Ionescu Gion consideră că mahalaua este pomenită prima oară la 1782 și era numită așa “după Stejarul de

⁷⁵ George Costescu, *op. cit.*, p. 68.

⁷⁶ Ionescu Gion, *op.cit.*, p. 341.

⁷⁷ George Costescu, *op.cit.*, p. 18.

⁷⁸ Paul Cernovodeanu, *op.cit.*, p. 137.

lângă bisericuță”. Era locuită de “poverni și ulieri, adică industriași care fac și vând ulieruri pentru albine”⁷⁹.

Un alt autor consideră că această mahala a Stejarului “s-a desprins” dintr-o vatră periferică a orașului aflată mai la nord, numită “mahalaua *Crețulescu*”. Mahalaua a avut drept nucleu biserica și hanul omonim aflate “odinioară lângă bariera Puțul cu Zalele din vremea Brâncoveanului”.

Această mahala a avut ca perimetru limitele cuprinse între partea stângă a Podului Mogoșoaiei, și pornind din centru se intra în Caraula-mare de la Carvasara cu locul Vămei Vechi (strada Vămei, ulterior Vienei și apoi Wilson), apoi la Palatul lui Vodă (Regal) cu locurile din jurul bisericii Sf.Ionică și Stejarul, până la locurile lui Fierea Brezoianu și ale Câmpineanului dinspre grădina Cișmigiului⁸⁰.

Dacă mahalaua Stejarului s-a separat de Mahalaua Crețulescului, putem considera aceasta deoarece ultima este menționată deja la 1687, ceea ce înseamnă că Mahalaua Crețulescu era constituită mai dinainte, la nord de mahalele Sf. Sava și Colțea. La 1798 este amintită cu 43 de case (vezi **Anexa III**).

Veacul al XVIII-lea a însemnat pentru Curtea Domnească de la București o perioadă de accelerată degradare și distrugeri succesive, datorate îndeosebi războaielor austro-ruso-turce care au durat – cu întreruperi – între 1716-1812.

Anilor de război, 1716-1718, i-au urmat incendiul din februarie 1718 care a “mers asupra curții domnești” de au ars “toate casele, scăpând numai cele boltite”⁸¹, perimetrul curții cunoaște o “ușoară retragere cu cca. 15 metri” pe latura nordică; o altă motivare fiind și extinderea hanului Gabroveni.

Latura estică, deși a fost extinsă către secolul al XVIII-lea pentru “îndepărtarea unor târgoveți”⁸², va cunoaște o nouă deplasare la mijlocul aceluiași secol. Limitele aproximative ale perimetrului Curții Domnești în veacul al XVIII-lea au fost: ulița Gabroveni la nord, B-dul Ion I.C.Brătianu la est; Dâmbovița la sud și ulița Șelari la vest. Această delimitare apare în linii mari în planul cartografic întocmit de Fr.Ernest în 1791.

În planul cartografic întocmit de Fr. Purcell (1791), suprafața Curții Domnești era “ușor trapezoidală de cca.25.200 mp cu baza mare pe malul stâng al Dâmboviței”⁸³.

⁷⁹ Ionescu Gion, *op.cit.*, p. 336.

⁸⁰ George Costescu, *op.cit.*, p. 21-22.

⁸¹ Radu Greceanu cf. Panait I.Panait, **București MIM**, VIII, 1971, p.8 5.

⁸² *Ibidem*, pp.86-87.

⁸³ *Ibidem*, p. 84.

Primii domnitori fanarioți au locuit în Curtea Domnească, unii aducând îmbunătățiri precum Nicolae Mavrocordat (1715-1716; 1719-17130) și Constantin Mavrocordat (1730; 1731-1733; 1735-1741; 1744-1748; 1756-1758; 1761-1763) sau Mihai Racoviță (1730-1731; 1741-1744). Cu toate acestea, degradarea palatului s-a accentuat într-un ritm progresiv. Domnitorul Alexandru Ipsilanti (1774-1782; 1796-1797) pentru că nu “a mai putut locui la palatul domnesc”, el a început în 1775 să ridice “case noi pe Dealul Spirii”. Parțial părăsită după 1775, Curtea Domnească a devenit Curtea Veche, devine treptat locul unor mahalalelor în centrul târgului. O parte din casele domnești au continuat să găzduiască divanul domnesc. În timpul lui Nicolae Caragea(1782-1783) divanul era ținut “în fiecare zi de luni, miercuri și vineri”⁸⁴.

Domnitorul Nicoale Mavrogheni(1786-1790) a făcut “ultima încercare de salvare a palatului”⁸⁵. Potrivit pitarului Hristache, în a patra zi de domnie domnitorul a impus taxe mitropolitului, boierilor, episcopilor și negustorilor (între 60 și 50 de pungi cu bani), deoarece “este rușine a fi casele domnești în mijlocul orașului surpate, de nu are Măria Sa unde să șeadă”⁸⁶. Banii au fost strânși dar au fost cheltuiți pentru înfrumusețarea noii reședințe din Dealul Spirii. În finalul secolului al XVIII-lea, fiind definitiv părăsită, Curtea Veche era scoasă la licitație de domnitorul Constantin Hangerli (1797-1799); nevoia sa de bani era legată de refacerea Curții din Dealul Spirii, distrusă în mare parte de un incendiu.

La 25 aprilie 1798, era vândută la licitație o parte din perimetrul Curții Vechi, pentru care domnia a obținut un venit de 11404 taleri și 90 de bani⁸⁷. A doua licitație, ținută la scurt timp de prima, a afectat restul perimetrului, excepții au făcut Pușcăria domnească și terenurile ce țineau de biserica “Buna Vestire”. Perimetrul de 25.200 mp a fost împărțit în 50 de parcele cumpărate de “doi boieri de rangul întâi, o mănăstire, doi starosti de neguțători, un grămatic, un vătaf de pușcărie, câțiva negustori și bancheri mari, starostele breslei argintarilor, mai mulți negustori mărunți și câțiva meseriași”⁸⁸.

Integrarea perimetrului Curții Domnești în vatra orașului a făcut parte dintr-un proces economico-social mai larg⁸⁹, care a

⁸⁴ Panait I.Panait, Aristide Ștefănescu, *op.cit.*, p. 68.

⁸⁵ *Ibidem*, p.69.

⁸⁶ Pitar Hristache, cf. Ștefan Ionescu, **București MIM**, IV, 1966, p. 75.

⁸⁷ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *op. cit.*, p. 69.

⁸⁸ I. Ionașcu cit. Liviu Ștefănescu, **București MIM**, III, 1971, p. 277.

⁸⁹ Liviu Ștefănescu, **București MIM**, II, 1964, pp. 34-35.

debutat în a doua parte a secolului al XVIII-lea. Începând cu această perioadă, s-a produs “dizlocarea proprietății feudale urbane în mici gospodării ale producătorilor de mărfuri sau posesori ai capitalismului comercial”⁹⁰.

Mai mult, pe fondul deselor perioade de părăsire a perimetrului Curții Domnești, se conturează cu a doua parte a veacului al XVIII-lea, primele mahalale, în zonă. Astfel, mahalaua *Curtea Veche* își face apariția “în jurul Bisericii Sfântul Anton” iar după anul 1798, ea va fi cuprinsă “între străzile Covaci, Cavafii Vechi și piața zarzavagiilor sau a Florilor de mai târziu”⁹¹.

Cu începutul secolului al XIX apar alte mici mahalale în preajma mahalalei Curtea Veche: mahalaua *Covacilor*, vecină cu hanul Gabroveni, fiind locuită de negustori de talpă și toval; mahalaua *Gabroveni* cuprinzând hanul și părți din strada omonimă; mahalaua *Șepcarilor* pe strada omonimă; mahalaua *Abagiilor* lângă Cavafii din Piața Mare; mahalaua *Boiangiilor* și *Găitănarilor* sub Bărăție; mahalaua *Sf. Anton* care apare în jurul bisericii Curții Domnești de pe vechea amplasare, dispare după distrugerea bisericii în incendiul din 1847.

O parte dintre noii proprietari au păstrat porțiuni întregi din vechile construcții “cum a fost cazul clădirilor cumpărate mai târziu de Manuc Bey⁹², sau Palatul Domnesc, cei mai mulți dintre noii cumpărători “au ras totul până spre fundațiile zidurilor”⁹³.

Pentru câteva decenii, între noii proprietari apar dispute litigioase care au durat între 1780-1832⁹⁴. Un ecou al acestor dispute apare într-un document cartografic din 1803-1805, unde este prezentat cazul celor care “s-au întins cu zidirea binalelor în Dâmbovița la Curtea Veche”. Astfel, malul stâng al Dâmboviței “prin aruncare de gunoaie” a fost împins, silind apa să rupă din malul opus, lezând astfel pe proprietarii de acolo⁹⁵.

Domnitorul Constantin Ipsilanti (1802-1806; 1806-1807) a emis în 1804 un hrisov care la punctul al treilea menționa: “Ca să nu mai fie discuții în viitor, boierii orânduiești cu cercetarea să măsoare locul Curții Vechi de la pod până la vechiul mal al râului și să precizeze suma stânenilor până unde au voie să se întindă cu

⁹⁰ Idem, **București MIM**, IX, 1972, p. 201.

⁹¹ George Costescu, *op. cit.*, p. 17 ; Constantin Giurescu, *op. cit.*, p. 361-362, consideră ca această mahala este menționată cu 1852.

⁹² Panait I. Panait, **București MIM**, IX, 1972, p. 107.

⁹³ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *op. cit.*, p. 277.

⁹⁴ Liviu Ștefănescu, **București MIM**, III, 1971, p. 277.

⁹⁵ Aurelian Sacerdoțeanu, **București MIM**, IV, 1966, p. 245.

clădirile, iar ce va fi mai mult să se dărâme.” În același an, Ipsilanti a hotărât “ca să rămână piață locul domnesc de lângă fosta poartă de sus a Curții Vechi în răspântia din trei poduri mari (Podul Mogoșoaiei, Podul Târgului de Afară și Podul Calicilor)”⁹⁶.

În veacul al XIX-lea, perimetrul Curții Vechi domnești este integrat peisajului urban al Bucureștilor, prin construcții edilitare cu diferite funcționalități: locuințe, depozite, hanuri, magazine, hoteluri, ateliere, ș.a. Etapa de ample construcții debutează cu 1816, fapt atestat de descoperirile monetare (monede austriece) găsite la fundațiile unor case de pe străzile Soarelui (astăzi dispărută în urma amenajării ansamblului muzeistic Curtea Veche.Palatul Voievodal) și strada Franceză.

Între construcțiile reprezentative ridicate începând cu a doua parte a secolului al XVIII-lea în perimetrul Curții Domnești amintesc:

- Hanul Băltărețu, în zona Șelari, apare în finalul secolului al XVIII-lea și durează până la mijlocul secolului al XIX-lea.
- Hanul Gabroveni, între strada Lipscani și dosul Curții Domnești, astăzi strada Gabroveni, ridicat la începutul secolului al XIX-lea.
- Hanul Gherman, strada Smârdan la întâlnirea cu strada Lipscani, apare la începutul secolului al XIX-lea.
- Hanul Grădișteanu, apropierea pieții Sfântul Anton pe Podul Șerban Vodă, finalul secolului al XVIII-lea până către 1850
- Hanul Hagi Tudorache, pe strada Gabroveni, mijlocul secolului al XIX-lea.
- Hanul Ioan Iliade, pe latura nordică a Lipscanilor.
- Hanul Manole, pe strada Lipscani în zona Sfântul Gheorghe Nou, atestat la 1768, prima mențiune privind existența unui han la București.
- Hanul Manuc, edificiul actual ocupă colțul de sud-est al Curții Domnești și datează din perioada 1804-1812.
- Hanul Mustacov pe fostul teritoriu al Curții Domnești, atestat între 1832-1847.
- Hanul Neofit, în fața bisericii Nicolae Șelari, între mijlocul sec. al XVIII-lea și 1850.
- Hanul Roșu, peste zidurile Turnului Porții de Sus a Curții Vechi, astăzi la intersecția străzilor Smârdan, Șelari cu strada Franceză, atestat după 1798.
- Hanul Sfântul Gheorghe Nou, amenajat împrejurul bisericii omonime, cea mai mare construcție de acest tip din București,

⁹⁶ Florin Georgescu, **București MIM**, IV, 1966, p. 36.

început cândva între 1678-1688 și finalizat de Brâncoveanu; dispare în incendiul din martie 1847.

- Hanul Simeon, aflat pe actuala stradă Blănari.

- Hanul Stăncescu, în apropierea bisericii Sfântul Nicoale Șelari, între 1710 și 1750.

- Hanul Șerban Vodă, ridicat de Șerban Cantacuzino la intersecția străzii Lipsani, Smârdan și Doamnei între 1680-1687 și dărâmat la 1883 pentru construirea Palatului Băncii Naționale.

- Hanul Tănase, pe locul fostei Curți Domnești între albia Dâmboviței și strada Franceză, atestat în 1804.

- Hanul cu Tei, leagă Lipsani cu strada Blănari și este atestat la 1833.

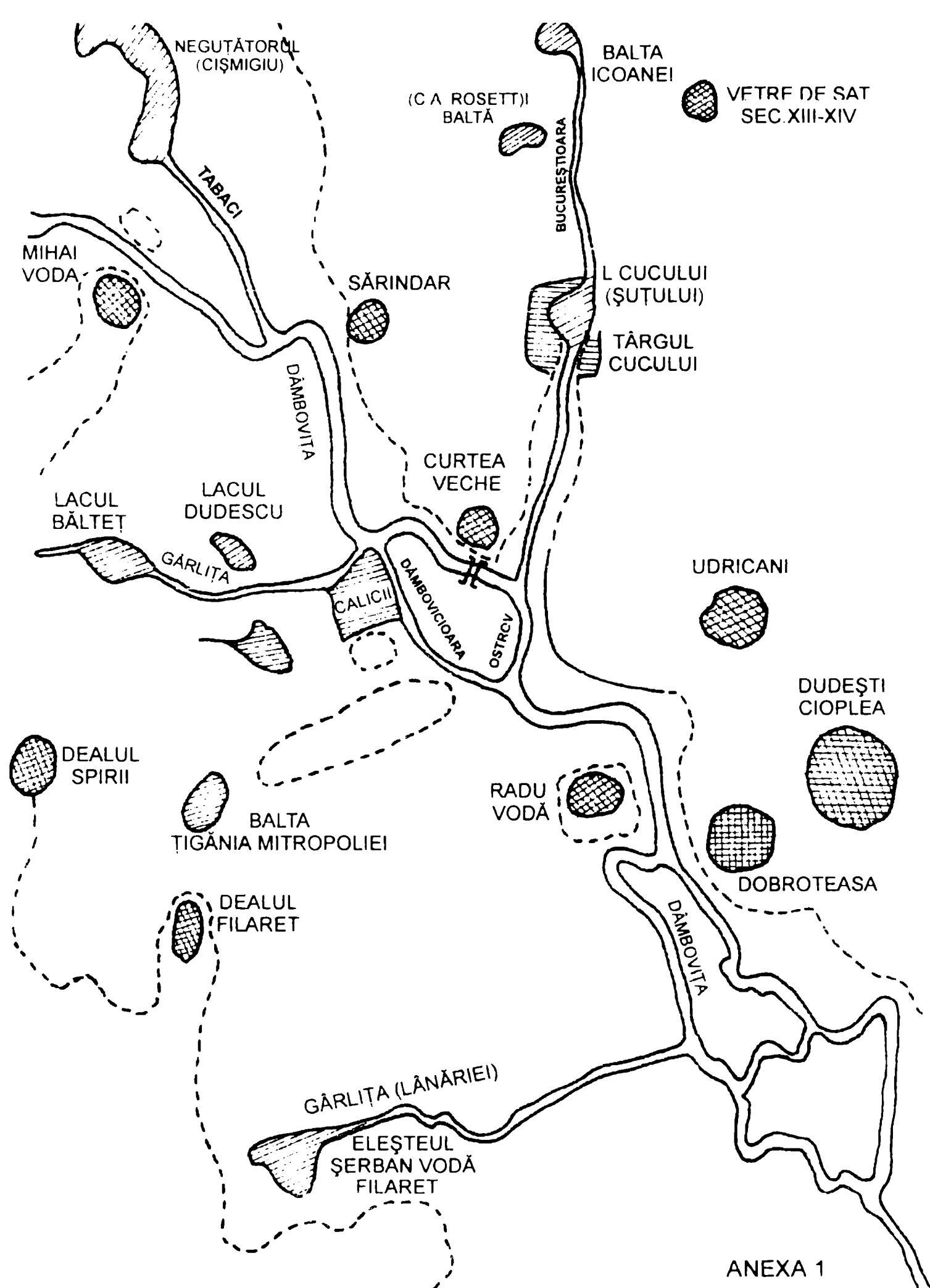
- Hanul Verde, la intersecția actualei străzi Șelari cu strada Franceză, atestat în 1804; a fost ridicat după 1798; în 1934 a fost construit pe locul său blocul *Potcoava*, astăzi magazinul *Mobila*.

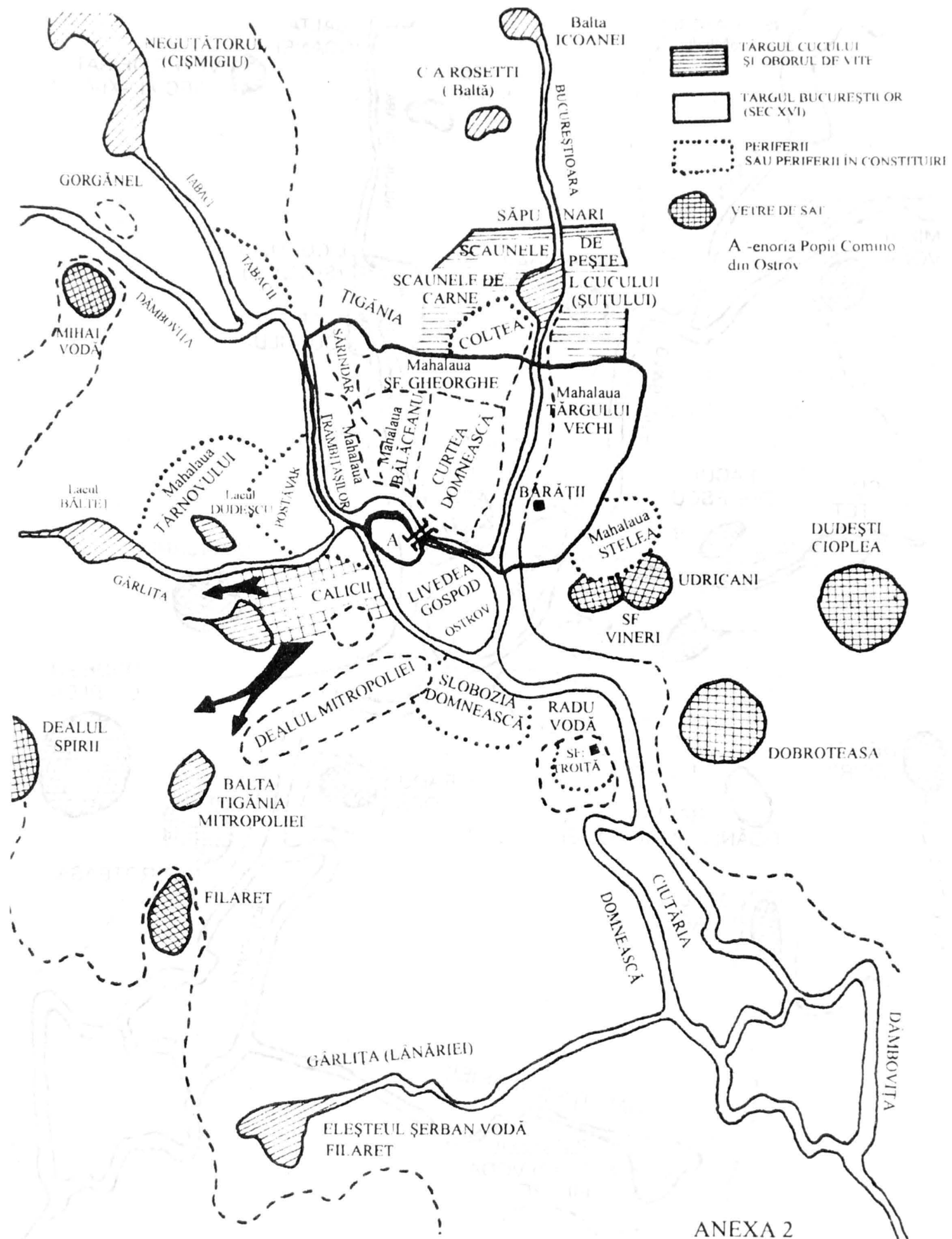
- Hanul Zamfir, la întâlnirea actualei străzi Blănari cu B-dul Ion I.C.Brătianu, ridicat la începutul secolului al XVIII-lea și a rezistat până la 1932-1933. (vezi **Anexa IV**)

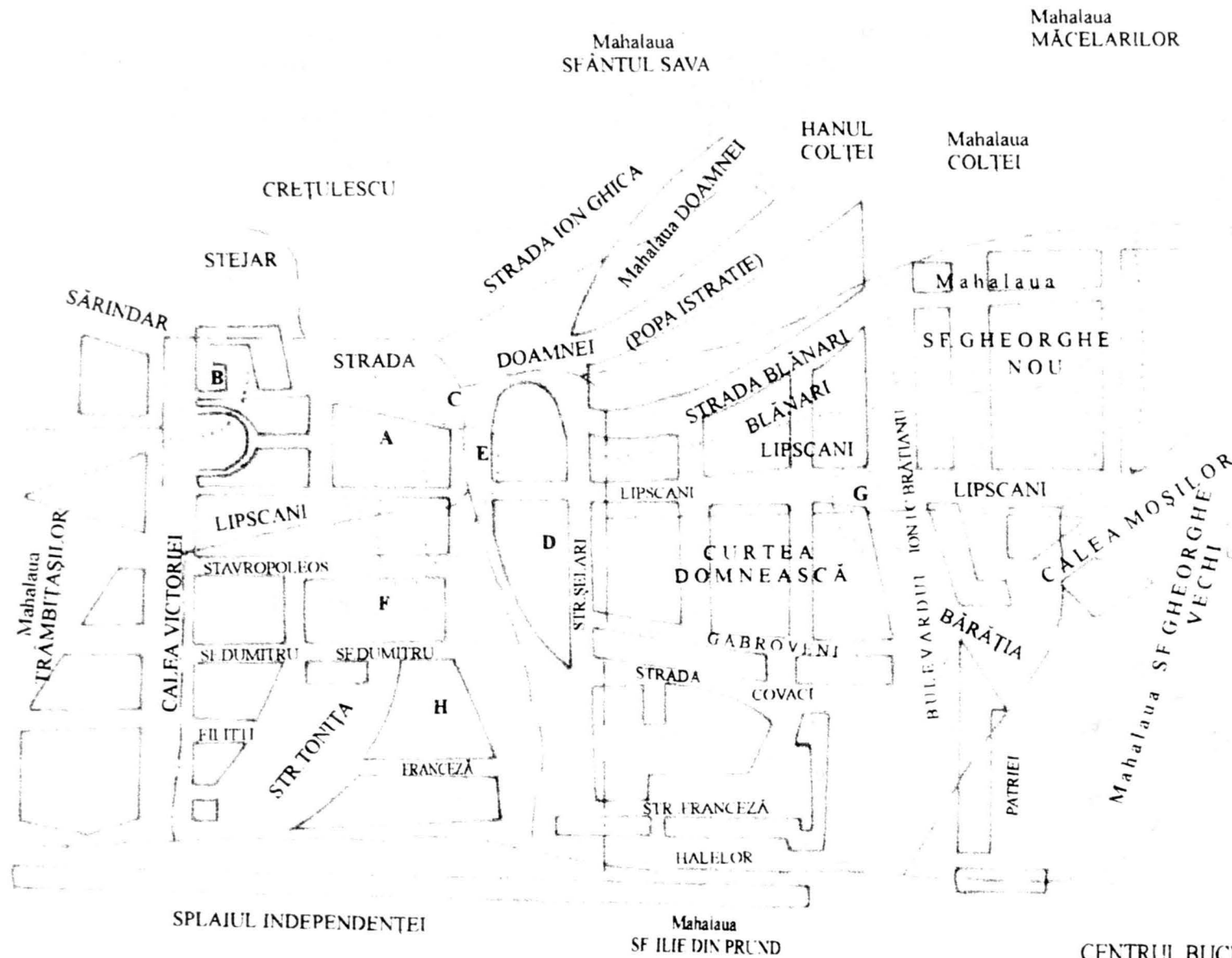
După 1798, în perimetrul Curții Domnești “își fac treptat apariția ulițe care, în timp vor da configurația străzilor de azi.” Între primele artere–astăzi dispărute–secționate de clădiri ridicate ulterior, amintesc: ulițele Bazaca, Bărbieri, Calicilor (actualul traseu al Căii Rahova), Găitănari, Mărgelari, Șalvaragiilor, ulița cu Papugii, ulița Turcilor. Cele mai semnificative artere stradale s-au menținut, schimbându-și adeseori configurația și aspectul edilitar urbanistic: Ulița cea Mare, astăzi Lipsani, ulița din dosul Curții astăzi strada Gabroveni, ulița Curții Domnești astăzi strada Franceză, apoi străzile Smârdan, Șelari, Șepcari, Zarafi, Călădărari, Covaci și B-dul Ion I.C.Brătianu. Bucureștii în zorii epocii moderne, devine unul dintre centrele economice importante aflat la răscrucea drumurilor comerciale dintre Occident și Orient; se află în drumul călătorilor și în interesul politic occidental, dar este și locul de trecere și cantonament pe termen lung al armatelor rusești în timp tuturor războaielor pornite împotriva Imperiului Otoman.

L'evolution du perimètre "Curtea Veche" (résumé)

Les recherches archéologique effectuées dans le cadres des amples mesures de valorification de la zone de "Curtea Veche" ont permis de découvrir d'importants vestiges féodaux des siecles XIV-XVIII. Le périmètre de la Cour princière a été construit sur un terrain qui contenait dès le XIV-ème siècle la première citadelle élevée dans le bassin moyen de l'Arges. Les limites de cette Cour ont été fixé vers le milieu du XV-ème siècle dans les conditions de l'établissement des citadins autour de la Citadelle de Vlad Tepes. Sur le surfaces reçues au XV-XVI-ème siècle la Cour princière s'est manitenue avec de petits changements, jusqu'à la division en lots de 1799, sa surface oscillant autour de 25.000 mp. Les efforts d'extension du périmètre ont été faits surtout vers le sud, en poussant les eaux de la rivière Dâmbovita. Autour de la Cour princière se sont groupées les rues occupées par les marchands et les artisans, cette zone devenant au XV-ème siècle le noyau de Bucarest - ville résidence du voïvode. L'ancienneté de la ville, sa grande expansion spatiale, la diversité des styles, contribuent à la difficulté d'une pareille recherche. L'évolution urbanistique de Bucarest connut quelques grandes étapes, parmi lesquelles, au moins quatre ont eu lieu jusqu'au début de XIX-ème siècle. Celles-ci sont définies par les quatre périmètres (XV, XVI-XVII, XVIII, XIX) qui sont pris en considération dans les pages qui suivent.

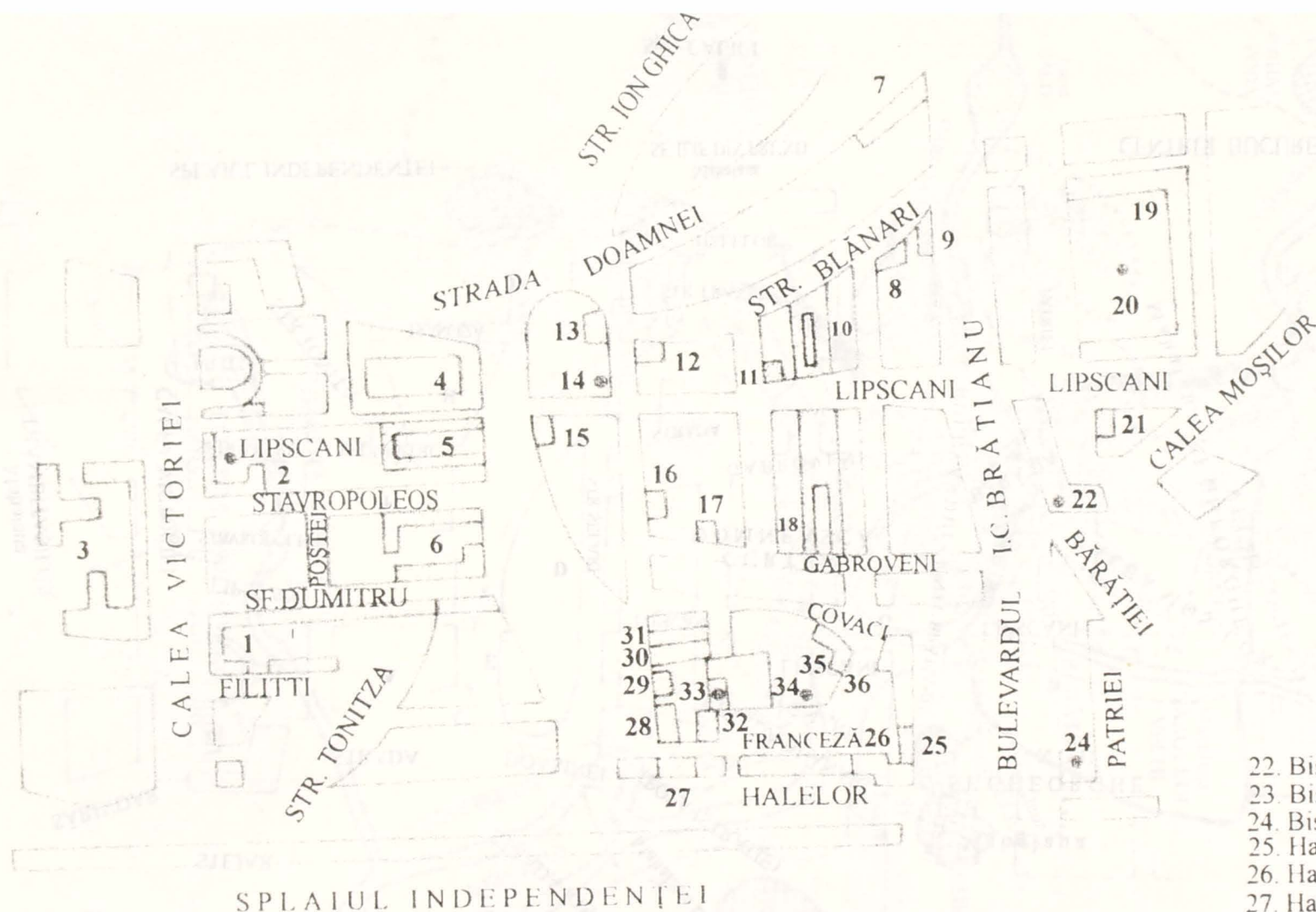
- A Mahalaua Scorțarului,
ulterior Șerban Vodă
- B Mahalaua Zlătarilor
- C Mahalaua Hanul Șerban Vodă
- D Mahalaua Șelarilor
- E Mahalaua Biserica Grecilor,
ulterior Hanul Grecilor
- F Mahalaua Hanul Stavropoleos
- G Mahalaua Hanul Zamfir
- H Mahalaua Constantin Vodă
(fostă Bălăceanu)

I limite ale vechilor
mahalale

Noi mahalale care apar
pe teritoriul vechilor cartiere

ANEXA 3
CENTRUL BUCUREȘTILOR ÎN FINAL DE SECOL XVII

Spre CALICI

1. Hanul CONSTANTIN VODĂ
2. Hanul și biserica ZLĂTARI
3. Hanul și biserica SF. IOAN CEL MARE
4. Hanul ȘERBAN VODĂ
5. Hanul și biserica GRECILOR
6. Hanul și biserica STAVROPOLEOS
7. Hanul COLȚEI
8. Hanul SIMEON
9. Hanul ZAMFIR
10. Hanul cu TEI

11. Hanul IOAN ILIADE
12. Hanul NEOFIT
13. Hanul STĂNESCU
14. Biserica SF. NICOLAE-ȘELARI
15. Hanul GHERMAN
16. Hanul BĂLTĂREȚU
17. Hanul HAGI TUDORACHIE
18. Hanul GABROVENI
19. Hanul SF. GHEORGHE NOU
20. Biserica SF. GHEORGHE NOU
21. Hanul MANOLIE

22. Biserica BĂRĂȚIEI
23. Biserica RĂZVAN
24. Biserica SF. IOAN NOU (PIAȚĂ)
25. Hanul GRĂDIȘTEANU
26. Hanul MANUC
27. Hanul TĂNASE
28. Hanul VERDE
29. Hanul ROȘU
30. Crama DÔMNEASCĂ
31. Curtea STICLARILOR
32. Hanul MUSTACOV
33. Biserica SF. IOAN BOTEZĂTORUL
34. Ansamblul muzeistic "CURTEA VECHI"
35. Biserica "BUNA VESTIRE"
36. Cafeneaua Veche